

Rapportering avseende uppdrag ”Lägesbilder och åtgärder i kommunerna för att förebygga social problematik och utsatthet med anledning av covid-19”

1. Beskrivning av uppdraget

Regeringen gav 11 juni 2020 länsstyrelserna i uppdrag att samordna lägesbilder av kommunernas bedömningar av eventuell risk för social problematik och utsatthet med anledning av konsekvenser av covid-19-pandemin samt kommunernas beskrivning av vidtagna och planerade åtgärder. Uppdraget ska samordnas av Länsstyrelsen i Hallands län och utföras i samverkan med Socialstyrelsen och i samråd med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt andra relevanta aktörer. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet vid två tillfällen, en första insamling så snart som möjligt samt en andra insamling, senast den 30 oktober.

1.1 Hantering av uppdraget

Samtliga länsstyrelser har i den första rapporteringen, som skett på kort tid under juni månad, lämnat lägesbilder utifrån frågeställningar och områden nedan kring social problematik och utsatthet. Information som länsstyrelserna fått i andra lägesbilder har använts i framtagandet av lägesbilden, tillsammans med kompletterande information från kommuner. I lägesbilderna har beaktats kvinnor och män, flickor och pojkar samt personer med utländsk bakgrund, personer med funktionsnedsättning och äldre.

Frågeställningar:

- Vad har kommunerna uppmärksammat hittills gällande social utsatthet och problematik?
- Vad har kommunerna gjort för att åtgärda/förebygga utsattheten/problematiken?
- Hur planerar kommunerna framåt för att förebygga och åtgärda de problem som uppstår?
- Vilka risker ser kommunerna under de närmaste månaderna?
- Ser kommunerna några positiva effekter, till exempel ökad social sammanhållning, samverkan, stöd?

Områden:

- i. Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck
- ii. Utsatta barn och familjer
- iii. Alkohol och narkotika
- iv. Psykisk ohälsa/isolering
- v. Arbetslöshet och sysslolöshet

Länsstyrelsen i Halland har sammanställt innehållet i de 21 lägesbilderna till en nationell lägesrapport. Samverkan kring upplägget och för rapporteringen har skett med Socialstyrelsen och SKR. Länens underlag bifogas rapporten till regeringen.

1.2 Övergripande kommentar

De lägesbilder som inkommit visar på omfattande rapportering kring social problematik och utsatthet i ett brett spektrum, såväl i pågående situation som i risker framåt. Rapporteringarna visar skillnader mellan länen och mellan kommuner, och rapporten ger därmed ingen total nationell bild för områdena. Olika typer av problematik har även varierat i omfattning under pandemins gång.

Flera kommuner beskriver att pandemin förstärker befintlig utsatthet så som dålig ekonomi, våldsutsatthet och missbruk. Likaså påtalas att fler individer riskerar att hamna i utsatthet till följd av varsel, uppsägningar eller isolering. Kommuner lyfter att de ser barn och unga, äldre, personer med funktionsnedsättning, personer med psykisk ohälsa samt personer i våldsutsatthet som särskilt sårbara målgrupper.

Barns och ungas tillgång till skyddande faktorer såsom meningsfull fritid, positiva vuxenkontakter och skolgång har minskat, vilket bedöms riskera att få negativa konsekvenser för redan utsatta barn på kort sikt och för barn generellt på lång sikt. Kommuner rapporterar även om en annan karaktär av oro och om oro i andra grupper än vad de vanligtvis ser.

Samtliga lägesbilder rapporterar om ökad arbetslöshet och sysslolöshet. Kommuner ser risker för ökat utanförskap, kriminalitet och polarisering, social oro, ekonomisk sårbarhet, fler företagskonkurser och ökad psykisk ohälsa.

Många kommuner uttrycker en oro för ett ökat och förändrat missbruk. Sociala och ekonomiska påfrestningar samt generell oro i samhället kan leda till ökat missbruk av alkohol och narkotika.

Demokrati, delaktighet och inkludering rapporteras ha påverkats på flera sätt genom bland annat minskat antal möten, sämre representation samt inställda verksamheter.

I lägesbilderna har även positiva effekter efterfrågats vilket, av erfarenhet från flyktingsituationen 2015 och framåt, är viktigt att också belysa. Här redovisas ökad samverkan mellan organisationer, stärkt samverkan mellan kommun och näringslivet och ökat lokalt engagemang från civilsamhället och enskilda. Krisberedskapen har stärkts. Ökad digitalisering har medfört effektivisering och gett positiva effekter för vissa individer och grupper.

Länsstyrelsen noterar att det som framkommer gällande social problematik, med koppling till covid-19 stämmer väl överens med resultat i den länsstyrelsegemensamma långsiktiga analysen avseende covid-19:s påverkan på samhällets skyddsvärden. Den analysen genomförs av Länsstyrelsen Västra Götalands län på uppdrag av det länsstyrelsegemensamma samordningskansliet i Halland. Syftet är att identifiera påverkan på samhällets skyddsvärden, samt att klarlägga eventuella brister avseende samverkan och ansvarsförhållanden utifrån länsstyrelsernas områdesansvar.

2. Områden social problematik och utsatthet

2.1 Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck

2.1.1 Vad har kommunerna uppmärksammat hittills gällande social problematik och utsatthet?

I flera län har kommuner och polis rapporterat om ett ökat antal anmälningar om våld i nära relationer. Samtidigt har några aktörer rapporterat om minskat antal brottsanmälningar, liksom att kommuner och barn- och ungdomspsykiatri inte märker av ett ökat söktryck. Ett stort antal aktörer bedömer dock att mörkertalet är stort och det finns en oro för att det kommer fler anmälningar efter krisen. Flera aktörer påtalar att ärendetillströmningen sjönk i början av krisen, men att nivåerna återigen ökat.

Rörande prostitution rapporteras ett starkt vikande utbud i början av pandemin. Denna minskning i utbud har dock i dags dato helt återhämtat sig och ligger på samma nivåer som innan pandemins utbrott.

Exempel på social problematik och utsatthet som noterats är fler orosanmälningar gällande barn och unga i vissa kommuner, ett flertal rapporter om ökat våld i nära relationer i karantänsituationer, fler samtal till lokala och regionala stödlinjer, att permitteringar medfört våld i nära relationer, äldre som har svårt att lämna hemmet och söka hjälp, unga utrikesfödda flickor som går på gymnasiet som har blivit mer isolerade, fler som söker råd och stöd i frågor som rör sexuella övergrepp på internet samt att personer som inte kan ta sig tillbaka till hemlandet har rekryterats in i prostitution då de saknar pengar.

Det har även rapporterats att idrottsföreningar upplever att tjejer hålls hemma med covid-19 som ursäkt. Detta kan vara ett uttryck för hedersrelaterad kontroll. En kommun uppger att allvarlighetsgraden på de ärenden som inkommer har ökat markant. Vissa lokala kvinno- och tjejjourer upplever att fler söker hjälp, men har samtidigt svårt att stötta då många jouranställda själva tillhör riskgrupper för covid-19. Kommuner har även rapporterat att stödsökande uttrycker frustration och ångest över minskat stöd och längre väntetider för ordinarie stödtjänster.

Det är dock långt ifrån alla kommuner som ser en ökning av ärenden och vissa kan inte säga att en eventuell ökning är kopplad till covid-19. Likaså finns exempel på att hedersrelaterat våld har minskat samt att det förekommer mindre våld mot äldre på boenden, när anhöriga inte får hälsa på.

2.1.2 Vad har kommunerna gjort för att åtgärda/förebygga problematiken/utsattheten?

Flera kommuner har inrättat eller förstärkt stödlinjer för personer som utsatts för våld i nära relationer. Flera kommuner har arbetat mer uppsökande och spridit information till allmänheten om var invånare kan vända sig när de är i behov av stöd. Riktade insatser har gjorts till

2020-07-03

450-4494-2020

socioekonomiskt utsatta familjer, exempelvis har skolpersonal fått i uppdrag att arbeta uppsökande mot elever som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Likaså har stödlinjer inrättats för äldre samt för skuldrådgivning.

Flera kommuner har omfördelat personal för att kunna garantera den myndighetsutövande delen av socialtjänstens verksamhet. En större del av kontakterna sker via telefon eller webb. I några fall erbjuds stödsamtal utomhus. Flera kommuner har sett över rutiner för att kunna hantera ett ökat inflöde av ärenden. Trots en svår bemanningssituation bedömer kommunerna att verksamheten kunnat bedrivas som vanligt.

Flera kommuner har genomfört kommunikationsinsatser där de, på olika språk, informerat kring var stöd och hjälp finns. Detta har gjorts genom affischering hos bland annat fastighetsbolag, BVC, vårdcentraler, gym, bibliotek och campingplatser. Likaså har omfattande informationsinsatser gjorts på hemsidor och i sociala medier. Ett antal informationsfilmer om våld i nära relation och stödfunktioner i samhället har spelats in. Flera kommunala bostadsbolag använder metoden Huskurage. Vidare rapporteras om en ökad samverkan mellan kommuner, länsstyrelser, kvinnojourer, apotek och frivilligorganisationer.

2.1.3 Hur planerar kommunerna framåt för att förebygga och åtgärda de problem som uppstår?

Kommunerna beskriver generellt att de har en beredskap att fånga upp problematiken i sin ordinarie verksamhet. Samtidigt signalerar många en oro för att antalet ärenden kommer att öka kraftigt och att resurserna i kommuner och ideella verksamheter inte ska räcka. Några kommuner har anskaffat fler egna jourboenden som kan användas till våldsutsatta personer. Ett antal kommuner planerar interna utbildningsinsatser, bland annat kring hur våld i nära relationer kan upptäckas. Kommunerna fortsätter att samverka, bland annat med kontinuerliga avstämningar och framtagande av regelbundna lägesbilder.

2.1.4 Vilka risker ser kommunerna under de närmaste månaderna?

Kommunerna ser en stor risk för att våld i nära relation kommer att öka, detta utifrån internationella erfarenheter under pandemin och utifrån erfarenheter från kriser generellt. För barn som lever i familjer som är utsatta, är sommarlovet alltid en riskperiod. Eftersom antalet arrangerade aktiviteter minskat och då tillgången på sommarjobb är låg, är risken högre i år än vanligtvis. Kommunerna menar även att de ännu inte fullt ut sett konsekvenser av varsel och uppsägningar, samt att det finns en fördröjningseffekt där det tar tid för utsatta att anmäla (effekten har förstärkts under pandemin).

Ekonomisk utsatthet och ökad skuldbörda utgör ökad risk för psykisk ohälsa och våld. Trångboddhet och flera familjemedlemmar som är hemma kan utgöra ökad risk för psykisk ohälsa och våld, samtidigt som möjligheterna att söka hjälp försämras på grund av isolering med förövaren. Likaså finns en stor oro för en ökning av hedersrelaterat våld och förtryck samt för fler våldsbrott och andra brottstyper såsom skadegörelse.

2020-07-03

450-4494-2020

Med färre fysiska träffar i socialtjänsten har tillfällena att upptäcka våldsutsatthet och för att erbjuda stöd minskat. Det finns också en risk att familjer där det funnits misstanke om våld mot barn nu inte uppmärksammas på samma sätt om föräldrarna håller barnen hemma. Faktorer som oro för bostad, ekonomi och smitta kan också minskat benägenheten att söka hjälp. Hos de äldre finns en oro för ökad utsatthet, då växelboenden och andra avlastande verksamheter håller stängt i försök att minska smittspridningen. Kommunerna uttrycker också att våldet riskerar att bli mycket allvarligare när hjälp inte söks i tid.

Flera kommuner uttrycker en ökad oro för att söktrycket till socialtjänsten ska öka när pandemin lagt sig. Exempelvis bedöms trycket på stödtelefoner och efterfrågan på skyddat boende öka samt en ökning av ärenden till polis och socialtjänst. Detta kan medföra en fördröjning av ärendehandläggningen och en ökad arbetsbelastning för handläggarna. I förlängningen kan detta leda till sjukskrivningar som får konsekvenser på individnivå särskilt för den våldsutsatta. Likaså medför det ökad risk för felaktiga beslut och att ärenden "faller mellan stolarna". Det finns även en oro för att kunskapen kring mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer inte ska finnas i tillräckligt hög utsträckning vid exempelvis hög frånvaro av ordinarie personal. Några kommuner uttrycker oro för att befintliga resurser inte ska räcka till vid ett eventuellt ökat inflöde av ärenden.

Några kommuner har ej någon upparbetad stödverksamhet, vilket kan få konsekvenser lokalt. Några kommuner lyfter också brister kring arbetet med att möta upp våldsutövarna.

2.1.5 Ser kommunerna några positiva effekter, t.ex. ökad social sammanhållning, samverkan, stöd?

Flera kommuner framhåller att de skett en ökad samverkan inom kommunerna, mellan kommun och region samt mellan kommun och ideell sektor. Civilsamhällsorganisationer bekräftar att samverkan ökat under våren och att den också blivit mer målfokuserad och handgriplig. Många kommuner vittnar om ett starkt stöd och engagemang för riskgrupper från civilsamhället och från enskilda.

Några kommuner rapporterar att ökat nationellt fokus på våld i nära relationer har medfört en ökad medvetenhet kring problematiken och ett ökat politiskt intresse kring frågorna i den egna kommunen.

Under våren bedömdes riskerna för barnäktenskap och könsstympling i utlandet minska till följd av reserestriktioner. Dessa bedöms dock ha återgått till en risknivå i likhet med situationen innan pandemin.

Nya arbetssätt och framförallt en ökning av digitala arbetssätt upplevs som positivt, även om det fortsatt finns stora brister beträffande verktygens funktionalitet och framförallt för målgrupperna som är mottagare av tjänsten eller användare av verktygen.

Kommunerna rapporterar att krisberedskapen förbättrats i och med det operativa arbete och de lärdomar som dragits i och med vårens arbete.

2.2. Utsatta barn och familjer

2.2.1 Vad har kommunerna uppmärksammat hittills gällande social problematik och utsatthet?

I stora drag handlar rapporteringen om orosanmälningar, oro kopplat till covid-19, skolsituationen och barns fritid. Vidare har kommunerna rapporterat om påverkan på myndighetsövning när kommuner inte har möjlighet att träffa individer. Rapporter om att kommunala verksamheter såsom familjecentraler, öppna förskolor och föräldrastödsgrupper inte kan genomföras i samma utsträckning som tidigare har också lämnats, vilket kan påverka utsatta grupper.

Alla län har på ett eller annat sätt rapporterat om orosanmälningar. Antalet anmälningar skiljer sig åt i olika kommuner och län. Det har inkommit rapporter om ett ökat, ett normalt och ett minskat antal orosanmälningar. Dock har ett flertal poängterat en ökning under pandemin, i vissa fall beskrivs en osäkerhet om anmälningarnas koppling till pandemin. Det finns inte någon tydlig geografisk korrelation gällande antalet orosanmälningar. Tjej- och kvinnojourer har i vissa fall fått en ökad belastning.

Kommuner har uttryckt en oro kring utsatta barn och familjer, barn med funktionsnedsättning, barn till nyanlända, asylsökande samt minoritetsgrupper. Vidare finns en oro kring hur ökad isolering och minskat stöd från samhällsinstitutioner kan leda till påverkan på barn och familjer där det finns en problematik kring våld, missbruk eller annan problematik i hemmet. En oro finns också rörande att barn och unga stannar hemma från skolan och att fritidsaktiviteter i viss mån ställts in, vilket kan leda till ökat behov av stöd och i förlängningen psykisk ohälsa. För enskilda ungdomar och familjer kan den ökade arbetslösheten medföra stress och oro.

En stor andel län har delgett information om skolsituationen för barn och unga. Övergripande redovisas frånvaron i skolor. Rapporteringen skiljer sig åt, generellt sett rapporteras det dock om en högre frånvaro i början av pandemin men en ökande närvaro efter några veckor. Frånvaron rapporteras också skilja sig mellan olika grupper. I enstaka fall har det rapporterats om hög frånvaro hos barn med funktionsnedsättning.

Rapporteringen har också omfattats av barns och ungas fritid. Sommaraktiviteter kan komma att ställas in, men åtgärder vidtas för att aktiviteter ska vara möjliga att genomföra. Rörande fritidsaktiviteter har ett län rapporterat om lågt deltagande bland flickor under pandemin. Eftersom fritidsaktiviteter i viss mån ställs in leder det till att ungdomar vistas i det offentliga rummet i större utsträckning, något län har rapporterat om viss ökning av oro bland ungdomar till följd av det. Vidare uppmärksammas problematiken kring ett generellt minskat antal arbetstillfällen för unga.

Enstaka län har också rapporterat om problematik uppstått för barn, unga och personer med funktionsnedsättning till följd av pandemin. Detta eftersom vissa dagliga verksamheter ställts in, att tillgängligheten generellt försämrats, möjligheter till kollektivtrafik i viss mån försämrats och coronarelaterad information inte målgruppsanpassats i tillräckligt hög grad.

2.2.2 Vad har kommunerna gjort för att åtgärda/förebygga problematiken/utsattheten?

Kommunerna har rapporterat en mängd olika åtgärder inom området. Något som utmärker sig är de många och omfattande informations- och kommunikationsinsatserna som genomförts. Bland annat ges exempel på framtagna informationsbroschyrer och publicering av information på kommunernas hemsidor. Åtgärder kopplat till utsatta barn, ungdomar och familjer är också utmärkande där bland annat informationsinsatser rörande våld i nära relationer och utsatta barn genomförts. Förebyggande och uppsökande verksamhet beskrivs också fortgå eller genomföras med nya former. Övriga exempel på inrapporterade åtgärder är kommuner som upprättat olika former av stödchattfunktioner, telefonlinjer och anonym familjerådgivning digitalt. Inställda aktiviteter för utsatta barn har ersatts med andra aktiviteter, utökning av dagkolleverksamheten för barn i utsatta miljöer samt utökad satsning av sommarjobb för ungdomar med social problematik.

Åtgärder har även vidtagits för att ge ett utökat stöd till individer. Det gäller exempelvis stöd inom individ- och familjeomsorg, som tidigare har skett fysiskt, omvandlats till att genomföras digitalt. Stöd ges också till elever, i för-, grund- och gymnasieskolan, exempelvis rörande hjälp i distansundervisning, sommarskola för högstadie- och gymnasieelever samt erbjudande av skollunch vid distansstudier. Elevhälsan har i flera län arbetat aktivt för att minska konsekvenserna av covid-19, bland annat genom uppsökande verksamhet och omställning till digitala arbetsätt.

Rapportering görs också för att kommunala verksamheter som riktar sig mot barn har ställts om och anpassats efter rådande situation. Alternativa kultur- och fritidsaktiviteter samt sommaraktiviteter har upprättats samt åtgärder för att öka möjligheten för feriearbete för ungdomar. Ett län rapporterar att åtgärderna syftar till att främja rörelse och att motverka isolering.

Vidare beskrivs ett utökat samarbete med kommunpolis, fältverksamhet och socialtjänst, utökade arbetsmarknadsinsatser för unga och riskutsatta unga vuxna, men också upprättande av kommunikativa insatser rörande hanteringen av covid-19 inom olika verksamheter.

2.2.3 Hur planerar kommunerna framåt för att förebygga och åtgärda de problem som uppstår?

De inrapporterade svaren visar bland annat på fortsatt arbete med informations- och kommunikationsinsatser. Det planeras för att fortsättningsvis vidmakthålla ordinarie krisledning och samverkan med olika aktörer. Vidare har det inkommit rapportering om att upprätthålla redan vidtagna åtgärder såsom stödlinjer, informationsdelning, utökning av öppenvården, uppsökande och förebyggande verksamhet, utökade öppettider samt fortlöpande arbete för elevhälsan. Alternativa sommaraktiviteter samt möjlighet till feriearbete för barn och unga under sommaren är också exempel på planering som rapporterats in. Slutligen har ett antal län i sin rapportering delgett att fältarbete ska utökas under sommaren för förbättrad vuxennärvaro kring barn och unga.

2.2.4 Vilka risker ser kommunerna under de närmaste månaderna?

Inrapporteringen visar att det bland annat finns risk för ökat behov av försörjningsstöd, ökad psykisk ohälsa och ökat våld i nära relationer. Det finns rapporter om att barn kan fara illa till följd av exempelvis föräldrars arbetslöshet och minskade försörjningsförmåga, ökad psykisk ohälsa samt ökat risk- och missbruk. Vidare redovisas risk för ekonomisk utsatthet och ökad skuldbörda på grund av varsel och uppsägningar samt risk för ohälsa i redan utsatta grupper.

Barns och ungas tillgång till skyddande faktorer såsom en meningsfull fritid, positiva vuxenkontakter utanför kärnfamiljen och skolgång har minskat, vilket bedöms riskera att få negativa konsekvenser för redan utsatta barn på kort sikt och för barn generellt på lång sikt. Det finns risk för ökad barnfattigdom, ökade riskfaktorer i barns närmiljö. Barn som i dag befinner sig i en utsatt situation kan drabbas ytterligare, bland annat eftersom det finns risk för skadlig hemmiljö om vårdnadshavarna brister i sin omsorg. Detta kan innebära risk för ökad social utsatthet.

Inrapporteringen visar på risker med distansundervisning, bland annat rörande utsatta barn (problematik i hemmet), barn med funktionsnedsättning eller barn som är i behov av extra stöttning i skolan och deras möjlighet att delta på distansundervisning.

Vidare uppmärksammas risker som sämre skolresultat, ökat behov av stöd för elever inom skolan, ökade orosanmälningar, risk för ökad oro under sommaren och på grund av att positiva sociala kontrollen har minskat då färre människor rör sig ute vilket bland annat kan bidra till ökad skadegörelse. Slutligen har länen rapporterat om risker rörande ungdomsarbetslöshet, vilket kan leda till ökad oro, psykisk ohälsa och i förlängningen också innebära ökat ekonomiskt bistånd samt risk för en andravåg som kan leda till minskad närvaro i skolor.

2.2.5 Ser kommunerna några positiva effekter, tex ökad social sammanhållning, samverkan, stöd?

Rapporteringen har bland annat handlat om en ökad närvaro i gymnasieskolan, som bland annat grundar sig i information om att många gymnasieelever har ansett att distansstudierna fungerat bra. Rapporterna kring närvaron och dess effekter skiljer sig dock kraftigt åt. Rapporteringen visar också att utvecklingen av digitala lösningar har varit positiv, även om detta både ger positiva och negativa effekter utifrån perspektivet social utsatthet. Positiva konsekvenser är exempelvis att omställningen har möjliggjort att arbetsuppgifter kunnat fortlöpa under covid-19. De negativa konsekvenserna handlar bland annat om risken för att individer inte kan nyttja de digitala verktygen och att det därför uppstår ett digitalt utanförskap. Ett län rapporterar att ungdomar söker sig till fritidsgårdsverksamhet för kontakt och vuxenstöd. Flera län rapporterar att utökad samverkan mellan olika kommunala förvaltningar och myndigheter har medfört många positiva effekter. Slutligen redovisas att det finns ett stort engagemang för riskgrupper från civilsamhället och enskilda.

2.3 Alkohol och narkotika

2.3.1 Vad har kommunerna uppmärksammat hittills gällande social problematik och utsatthet?

I vissa län finns det tydliga tecken på ökat bruk av alkohol och narkotika, bland såväl ungdomar som vuxna. Signalerna är dock motstridiga, exempelvis ser inga kommuner i Stockholms län och Östergötland någon generell särskild ökning rörande alkohol eller narkotika, medan kommuner i samtliga delregioner i Västra Götaland rapporterar ett ökat missbruk av såväl alkohol som narkotika. I några län har polisen rapporterat om en ökad användning av narkotika, alternativt att anmälningarna om narkotikabrott ökat jämfört med tidigare år.

Flera kommuner uppfattar att tillgången till narkotika har minskat, vilket antas bero på stängda gränser. Detta har medfört ökade priser på gatan och ökad narkotikahandel på Darknet (de delar av internet som inte är avsedda för offentlig visning). Det rapporteras även om ökade spänningar bland kriminella grupper och en hårdför skuldindrivning. Polisen har också identifierat fler postförsändelser med narkotika, vilket kan påverka tillgången på narkotika. Det finns även misstankar om förändrad kvalitet, vilket i förlängningen kan leda till överdoser.

Några kommuner rapporterar om förändrat missbruk, då det inte verkar vara lika lätt att få tag på vissa droger. Exempelvis har man hos ungdomar sett en minskning av användandet av opiater, samt en ökning av cannabis, bensodiazepiner, ecstasy, liksom ett ökat experimenterande med andra substanser och preparat. Enstaka kommuner har rapporterat om en ökad narkotikaproblematik med tyngre droger. Det har även uppmärksammats att det finns en ökad risk för smittspridning hos missbrukare, då abstinensbesvär och symtom för covid-19 kan vara svåra att särskilja.

På nationell nivå har Systembolaget rapporterat om en ökad försäljning, men samtidigt har gränshandeln i princip upphört och restaurang- och krogbesöken blivit färre. Flera kommuner rapporterar om ett ökat antal samtal till stödlinjer för ANDTS. I flera fall larmar närstående om en eskalerad alkoholkonsumtion som ofta bottnar i permitteringar eller arbete hemifrån. Flera kommuner rapporterar om en ökad efterfrågan av missbruksvård. Andra kommuner menar att inflödet av nya klienter minskat, speciellt för ungdomar. En möjlig delförklaring till detta kan vara att det är svårare för personal på gymnasieskolor att identifiera riskbeteenden vid distansundervisning. Hos kommunerna finns en oro att fler unga ska dras in i kriminalitet. Det finns också exempel på att elever i missbruk inte kunnat nå sedan distansundervisningen startades.

Vissa kommuner rapporterar om resursbrist när det gäller behandlingsverksamhet och öppenvård samt för stöd till anhöriga och närstående. Flera av de kommunala ANDTS-samordnarna har fått lägga sitt ordinarie förebyggande och samordnande arbete åt sidan, för att istället arbeta med krishantering kopplat till covid-19.

Generellt genomförs alkoholtillsynen planerligt. I några fall har den yttre tillsynen ställts in, på grund av smittorisk. Kommunerna får många frågor från krögare om tolkningar som är näringspolitiskt inriktade och går emot alkohollagens intentioner.

2.3.2 Vad har kommunerna gjort för att åtgärda/förebygga problematiken/utsattheten?

En majoritet av kommunerna har stärkt upp sin förebyggande verksamhet. Kommunerna har genomfört informationsinsatser kring ANDTS framförallt till föräldrar och elever, men också till företagare och till allmänheten. I flera fall har information spridits på olika språk och via olika informationskanaler. Likaså har stödlinjer inrättats för exempelvis elever och företagare. Många kommuner har arbetat aktivt för att kunna erbjuda sommarjobb och organiserade sommaraktiviteter för barn och ungdomar. Till viss del har detta medfört en ökad samverkan med föreningslivet. Flera kommuner genomförde extrainsatta aktiviteter med ökad vuxennärvaro kring skolavslutningen. Enstaka kommuner rapporterar att förebyggande verksamhet, i viss utsträckning, fått stå tillbaka till förmån för vård- och omsorgsverksamheter samt för mer akuta situationer i skolor och övrig kommunal verksamhet.

Flera kommuner har ökat sina fältinsatser. I flera kommuner bedrivs nattvandring i nära samverkan med lokala föreningar. Några kommuner har anlitat väktare vid offentliga miljöer där många unga samlas. Exempelvis har tillsynen av restauranger och krogar utökats. Några kommuner rapporterar att de testar avloppsvatten för att se om det finns en ökning av narkotika.

Inom kommunal vård och omsorg finns exempel på stärkt internetbaserad vård och behandling av psykisk ohälsa inklusive beroendeproblematik, att krisplaner upprättats för att ha beredskap vid ett ökat behov av missbruksvård och att missbruksvården börjat med hemkörning av medicin till patienter i underhållsbehandling som har förkylningssymtom. Vissa kommuner har ersatt fysiska möten med vuxna personer med pågående missbruk med digitala. Detta har dock inte fungerat tillfredsställande.

2.3.3 Hur planerar kommunerna framåt för att förebygga och åtgärda de problem som uppstår?

Pågående arbete kring informationsinsatser, fritidsaktiviteter och tillsyn fortsätter och utvecklas kontinuerligt. Samverkan med polis och civilsamhälle fortgår. Nya informationskampanjer planeras, exempelvis för antilangning och för stödlinjer för ANDTS. Likaså ska internetbaserad vård och behandling av psykisk ohälsa och beroende marknadsföras. Enskilda kommuner rapporterar att de kommer utöka organiserade fritidssysselsättningar och att de ska öka sin samverkan med föreningslivet för att finna fler aktiviteter för barn och unga. Några kommuner planerar för utökad närvaro på badplatser.

2.3.4 Vilka risker ser kommunerna under de närmaste månaderna?

Kommunerna uttrycker stark oro för ett ökat och förändrat missbruk. Såväl sociala och ekonomiska påfrestningar som den generella oron i samhället kan leda till ökat missbruk av alkohol och narkotika. Dessutom finns en hög generell risk för ökat missbruk under sommaren. Drogrproblematik bland unga riskerar att öka och personer med ett tidigare beroende riskerar återfall. Liksom inom många andra områden nämns mörkertalet som en oro.

Det finns en risk att det förebyggande ANDTS-arbetet har prioriterats ned för att hantera mer akuta situationer. Likaså finns en risk för långtidssjukskrivningar på grund av att arbetsbelastningen varit hög hos kommunernas personal under pandemin. Kommunernas beroendeverksamheter påverkas starkt av krisen. Bland annat försvåras möjligheterna till provtagningar. En minskning av fysiska möten försvårar också förändringsarbetet med individer som har ett aktivt missbruk eller riskerar att hamna i missbruk.

Andra risker som nämns är ökat alkoholrelaterat våld i hemmen, att ökat drickande under semestern kan medföra försämrad efterlevnad av Folkhälsomyndighetens rekommendationer, att en ökad alkoholkonsumtion kan öka risken för smitta och för ett mer allvarligt sjukdomsförlopp vid smitta samt ökade risker för spelmissbruk, kriminalitet, våld, psykisk ohälsa och suicid. På längre sikt finns också risk för ökad drogrelaterad dödlighet om resurserna till hälso- och sjukvård och socialtjänst minskar till följd av den ekonomiska krisen.

2.3.5 Ser kommunerna några positiva effekter, tex ökad social sammanhållning, samverkan, stöd?

Flera kommuner vittnar om ett stort stöd och engagemang för riskgrupper från civilsamhället och från enskilda. Flera kommuner lyfter även en ökad samverkan mellan olika aktörer (kommuner, region och civilsamhälle) och inom den egna organisationen. Civilsamhällesorganisationer bekräftar att samverkan ökat under våren och att den också blivit mer målfokuserad och handgriplig.

Enskilda kommuner rapporterar om ett ökat intresse för att sluta röka. Rapporter finns om minskad försäljningen av alkohol, liksom att våld i offentlig miljö minskat.

Nya arbetssätt och framförallt en ökning av digitala arbetssätt upplevs som positivt, även om det fortsatt finns stora brister beträffande verktygens funktionalitet och framförallt för målgrupperna som är mottagare av tjänsten eller användare av verktygen.

2.4 Psykisk ohälsa/isolering

2.4.1 Vad har kommunerna uppmärksammat hittills gällande social problematik och utsatthet?

Rapporteringen visar att en tydlig konsekvens av pandemin och åtgärderna som vidtagits i samband med denna har lett till ökad risk för psykisk ohälsa. Länen rapporterar om en mängd olika grupper som kan påverkas negativt. Vuxna, barn, ungdomar, asylsökande, personer med funktionsnedsättning, äldre samt övriga sårbara grupper är exempel på grupper där den psykiska ohälsan kan bli mer omfattande.

Exempelvis medför rekommendationer om att begränsa nära kontakter för äldre över 70 år att fler äldre isolerar sig, vilket i sin tur kan innebära ökad psykisk ohälsa. Distansundervisning som genomförs i gymnasieskolan kan medföra att barn far illa, exempelvis barn med föräldrar som lider av psykisk ohälsa. Ökad arbetslöshet, inom flertalet olika grupper medför oro och kan

2020-07-03

450-4494-2020

i förlängningen innebära påverkan, både på familjer och enskilda individer. Vidare kan stängda verksamheter inom kommunal regi och i civilsamhället innebära att individer inte får den stöttning som de är i behov. Det finns även inkomna rapporter om oro för att personal som arbetar inom vård- och omsorg kan drabbas av ökad psykisk ohälsa till följd av pandemin. I förlängningen finns också en oro för ökad suicid till följd av pandemins olika negativa konsekvenser, något ett län rapporterat en ökning av.

I enstaka fall redovisas rapporter om att en ökad psykisk ohälsa redan blivit synlig, bland annat inom verksamheter som arbetar med sårbara grupper. Vidare beskrivs det finnas en oro att individer med behov av vård för sin psykiska ohälsa eller missbruk inte söker vård i tid.

Flera aktörer inom civilsamhället rapporterar om ett ansträngt läge. Dessa har tagit ett stort ansvar och ser tendenser till trötthet samtidigt som minskade resurser är ett växande problem. Detta beror bland annat på minskade intäkter på grund av inställda evenemang, svårigheter att rekrytera volontärer till verksamheter och bortfall av en stor del ideella resurser. Många volontärer är äldre samt att situationen överlag har inneburit att volontärer har jobbat mer än normalt och det finns en trötthet.

Flera av de som arbetar i civilsamhälleorganisationer för exempelvis hemlösa, missbrukare eller annan social problematik är själva i riskgrupp. Detta har lett till att viss verksamhet för dessa målgrupper har tvingats att ställas in eller minska. I sin tur kan det leda till ökad isolering för redan utsatta grupper.

2.4.2 Vad har kommunerna gjort för att åtgärda/förebygga problematiken/utsattheten?

Länen rapporterar om informations- och kommunikationsinsatser. Bland annat har information getts ut på olika språk och anpassats till olika målgrupper. Vidare har telefonlinjer upprättats för olika målgrupper. Även digitala stödfunktioner har upprättats, exempelvis digitala möten mellan personer på boenden och anhöriga, upprättande av jourverksamhet samt möjlighet för elever att kontakta elevhälsan på distans.

Exempel på åtgärder som genomförts är uppsökande verksamhet, att aktiviteter anpassats för olika målgrupper såsom en mötesplats för äldre i säker miljö samt sommar- och fritidsaktiviteter för ungdomar. Ett län rapporterar om förstärkning på vårdcentraler för att ta hand om psykisk ohälsa.

Några kommuner har i samverkan med Stadsmissionen förberett boende för hemlösa med konstaterad covid-19. Stadsmissionen håller även sina verksamheter, exempelvis matcentral, öppna hela sommaren.

Slutligen framkommer det i rapporteringen att ett utökat samarbete mellan myndigheter, civilsamhälle, näringsliv, trossamfund och frivilligorganisationer har upprättats.

2.4.3 Hur planerar kommunerna framåt för att förebygga och åtgärda de problem som uppstår?

Planerade åtgärder liknar i stor utsträckning de åtgärder som redan vidtagits (se föregående punkt). Det gäller exempelvis behov av fortsatt samverkan med olika aktörer, upprättande av alternativa sommar- och fritidsaktiviteter för barn och unga, att fortsättningsvis driva upprättade telefonlinjer och digitala lösningar samt att genomföra uppsökande verksamhet. Vidare finns det behov av fortsatta kommunikativa insatser till olika målgrupper. Slutligen redovisas behov av ett fortsatt krisledningsarbete för att arbeta vidare med långsiktiga konsekvenser rörande perspektivet social utsatthet och psykisk ohälsa.

2.4.4 Vilka risker ser kommunerna under de närmaste månaderna?

Länen har rapporterat en stor risk för ökad psykisk ohälsa framöver på grund av vidtagna åtgärder och konsekvenser av pandemin. Det gäller ett stort antal olika samhällsgrupper. En ny grupp som det rapporteras om är småföretagare som lider ekonomisk skada under pandemin. Ett län rapporterar om att individer som sedan tidigare varit isolerade riskerar fortsatt isolering till följd av att stöd från myndigheter inte kan genomföras i samma utsträckning som tidigare.

Det finns risk för ökad oro, social oro, suicid, kriminalitet, barnfattigdom, social utslagning, arbetslöshet och ökad segregation. Vidare finns det risk för långsiktiga negativa konsekvenser på folkhälsan samt att sysslöshet och sämre möjligheter att delta i föreningsliv är riskfaktorer för kriminalitet och bruk av alkohol och droger. Redan utsatta grupper i samhället riskerar att bli än mer utsatta. Ur ett folkhälsoperspektiv finns det många potentiella risker, med konsekvenser som social problematik.

Då många förenings verksamhet riktar sig mot resurssvaga grupper beskrivs att effekterna riskerar att bli förödande.

2.4.5 Ser kommunerna några positiva effekter, tex ökad social sammanhållning, samverkan, stöd?

De positiva effekter som tydliggjorts är bland annat förbättrad samverkan. Rapporterna visar att samverkan har förbättrats inom och mellan kommunala verksamheter, civilsamhället, näringslivet samt övriga aktörer som exempelvis andra myndigheter. Vidare har det framkommit positiva effekter till följd av åtgärder, exempelvis har omställning av fritidsaktiviteter i vissa fall bidragit till positiva effekter för individer.

Omställningen till att i större utsträckning använda digitala hjälpmedel för att lösa viktiga uppgifter ses som positivt, även om det medför vissa negativa konsekvenser. De positiva konsekvenserna är exempelvis att omställningen har möjliggjort att arbetsuppgifter kunnat fortlöpa under covid-19. De negativa konsekvenserna handlar bland annat om risken för att vissa individer inte kan nyttja de digitala verktygen och att det därför uppstår ett digitalt utanförskap. Slutligen har det rapporterats om att nyttjandet av naturreservat har ökat vilket kan avhjälpa de negativa konsekvenser som isolering medför.

2.5 Arbetslöshet och sysslolöshet

2.5.1 Vad har kommunerna uppmärksammat hittills gällande social problematik och utsatthet?

Samtliga län rapporterar om ökad arbetslöshet och sysslolöshet för olika grupper med koppling till kön, ålder, funktionsnedsättning, etnisk bakgrund och för sårbara grupper i synnerhet.

Att arbetslösheten ökar leder till att grupper som vanligtvis inte behöver söka försörjningsstöd från socialtjänsten tvingas till det. Grupper som redan har en svag anknytning till arbetsmarknaden drabbas ännu hårdare och har ännu svårare att få arbete. Det gäller exempelvis utrikes födda personer, främst kvinnor eftersom de står längst ifrån arbetsmarknaden, kvinnor och män med funktionsnedsättningar som medför nedsatt arbetsförmåga, men även personer som är långtidssjukskrivna på grund av psykisk ohälsa, utmattning och stress. Både kön, hälsa och den enskildes socioekonomiska förutsättningar påverkar möjligheterna till arbete, sysselsättning och försörjning.

I Stockholms län är den generella trenden att kommuner med hög arbetslöshet initialt också har haft en stor ökning av arbetslösheten under pandemin.

Den ökade arbetslösheten och sysslolösheten har lett till ett flertal konsekvenser såsom;

- inkomstbortfall och därmed större ekonomisk utsatthet, främst för redan utsatta grupper
- ökad arbetsbelastning, utmattning och ingen möjlighet att arbeta hemifrån på framförallt kvinnodominerade yrken såsom vård och omsorg samt förskola och skola
- kvinnor med utländsk härkomst stod redan innan pandemin långt ifrån arbetsmarknaden och hamnar ännu längre ifrån nu
- varsel inom främst mansdominerade yrken såsom tillverkningsindustrin
- ökad belastning samt ökade kostnader inom socialtjänsten, främst inom ekonomiskt bistånd
- ökad skolfrånvaro och färre sommarjobb har lett till ökad skadegörelse, från främst unga män, vilket har bidragit till en ökad otrygghet och rädsla
- svårigheter för unga nyanlända som omfattas av den nya gymnasielagen att klara studierna samt hitta jobb sex månader efter avslutade studier
- försämrad tillgänglighet för barn och vuxna med funktionsnedsättningar eftersom daglig verksamhet har ställts in, kollektivtrafiken har försämrats samt coronarelaterad information inte målgruppsanpassats eller utformats universellt i tillräckligt hög grad
- ökad psykisk ohälsa på grund av isolering och inställda aktiviteter för redan utsatta grupper såsom äldre och personer med funktionsnedsättning. Många kommuner har stängt sin dagliga verksamhet och ställt in ledsagning. Samtidigt vittnar personliga ombud om att majoriteten av brukare med personligt ombud saknar bank-id, vilket bidrar till att de måste besöka olika instanser fysiskt och begära ut underlag, för att kunna inkomma med exempelvis en ansökan om försörjningsstöd

2.5.2 Vad har kommunerna gjort för att åtgärda/förebygga problematiken/utsattheten?

Kommunerna har, i stor utsträckning, ställt om sina verksamheter för att arbeta uppsökande eller genom att bedriva verksamheter utomhus för att minska smittorisk samt övergått till digitala verksamheter. Flertalet kommuner genomför riktade informationsinsatser till olika målgrupper såsom nyanlända, ungdomar och äldre. Omställningar i verksamhet och en övergång till mer digital verksamhet påverkar redan sårbara grupper mest. Bland dessa grupper finns exempelvis utrikesfödda, personer med funktionsnedsättning, äldre samt socioekonomiskt utsatta barn. Då digitala alternativ erbjuds kan det inte alltid säkerställas att alla har tillgång till internet, datorer, smarta telefoner etcetera. I de flesta kommuner pågår ett intensivt arbete för att skapa förutsättningar för likvärdiga studier.

De flesta kommuner har en beredskap inför sommarlovet med aktiviteter för barn och unga. Många kommuner har förstärkt arbetsmarknadsinsatserna till unga samt riskutsatta unga vuxna och arbetar med att utöka tillgången till sommarjobb bland annat genom gröna satsningar och samverkan med civilsamhället. I Sjuhärad rapporterar någon kommun att man under våren producerat skyddsmaterial till vården, vilket resulterade i feriearbete för ungdomar under sommaren.

För att förebygga otrygghet och skadegörelse har många kommuner ökat vuxennärvaron i offentliga miljöer genom nattvandringar, trygghetsvårdar, uppsökande verksamhet och utomhusaktiviteter för barn och unga samt utökade öppettider på fritidsgårdar. Samverkan mellan polis och socialtjänst gällande fältverksamhet förekommer i flera kommuner. Flera kommuner har infört Embrace, vilket är ett system för brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Kommunerna för också dialog med föräldrar, socialtjänst och trafikpoliser för samverkan och trygghetsskapande. Kommunerna i länet arbetar tillsammans med polisen enligt EST (Effektiv samverkan för trygghet), där man veckovis tar in lägesbilder från fastighetsägare, väktare, fältarbetare med flera.

Kommunerna jobbar aktivt med olika stödjande åtgärder till näringsliv och föreningar. Vissa kommuner nämner att näringslivet varit duktiga på att ställa om utifrån rådande läge. Stärkt samverkan har resulterat i samsyn mellan kommuner och näringsliv. En kommun rapporterar att kreativiteten och viljan att hjälpa varandra inom näringslivet bland annat resulterat i att man lånat ut personal till varandra. Staten har beviljat särskilda medel för kultur- och idrottsföreningar samt till organisationer som bistår kommuner med assistans för äldre. Kommunerna har till viss del stöttat civilsamhället med lokaler och visst ekonomiskt stöd.

Kommunernas samverkan med den idéburna sektorn har ökat under våren och den idéburna sektorn har genom omställningar i sina verksamheter, flexibilitet och målgruppsfokus kunnat möta många av de behov som uppstått med kopplingar till sysslolöshet. Flertalet kommuner i samverkan med civilsamhället arbetar med att stödja nyanländas arbetsmarknadsetablering samt nyanlända unga i gymnasieskolan.

Ett par kommuner uppger att de har anpassat sina arbetsmarknadsaktiviteter för att möjliggöra att riskgrupper ska kunna delta till exempel genom anpassade gruppstorlekar, digital SFI och samhällsorientering samt individuellt stöd. Andra insatser som nämns är att nya utbildningar har

anordnats med kort varsel, fler välfärdsjobb och ungdomsjobb planeras samt att en nära samverkan med arbetsförmedlingen sker.

Kommuner har även genomfört lokala snabbutbildningar för omsorgsverksamhet för att täcka personalbehovet samt kriskommunikation till medarbetare för att de ska känna sig trygga i sitt arbete.

2.5.3 Hur planerar kommunerna framåt för att förebygga och åtgärda de problem som uppstår?

Intern och extern samverkan mellan kommuner och regionala aktörer ska ökas och förstärkas för att möta upp behoven hos de som redan står längst ifrån arbetsmarknaden.

För att förebygga social oro och sysslolöshet bland unga planeras åtgärder såsom feriersysselsättning och utökad antal sommarjobb inom bland annat områdena teknik och service i stället för inom äldreomsorgen. Flera kommuner har särskilt budgeterat för förebyggande aktiviteter för unga, bland annat genom att etablera så kallade ungdomsfonder, från vilka det går att söka medel till att bedriva verksamheter som riktar sig till unga. En större kommun har avsatt fem miljoner kronor för aktiviteter för barn och ungdomar mellan 6–18 år med ett förväntat deltagande på 30 000 personer. En mellanstor kommun har inför sommaren anställt ett stort antal ungdomar som kommer att arbeta med aktiviteter som rör andra ungdomar i ett försök att få olika grupper som vanligtvis inte träffas i samhället, att göra det. Polisen prioriterar närvaro och arbete i särskilt utsatta bostadsområden.

Med anledning av ökad arbetslöshet och varsel planerar flera kommuner utökning av vuxenutbildningar för att möta de kompetensbehov som finns på arbetsmarknaden. Kommuner planerar också för att möta ökad arbetslöshet genom nya arbets sätt. Samverkan över aktörgränser är inledd. I några kommuner har strategier avseende mottagande och etablering av asylsökande och nyanlända antagits. I dessa påtalas från både i kommuner och myndigheters sida att en långsiktighet krävs, exempelvis genom att erbjuda utbildningar.

Flera kommuner planerar för ökad fokus på hälsofrämjande insatser i syfte att fånga upp individer i riskzonen, öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Flertalet projekt med inriktning på arbetsmarknad och utbildning är under uppstartsfasen. Projekten riktar sig till grupper som står långt från arbetsmarknaden, däribland nyanlända och ungdomar.

Många kommuner planerar för en kommande ökning av antal ansökningar om ekonomiskt bistånd, inklusive nya grupper som inte tidigare sökt försörjningsstöd. De följer utvecklingen av hur antalet ärenden ser ut samt är beredda på att möta upp de behov som kan komma om ärendena ökar framledes. Kommuner samverkar även internt mellan förvaltningarna och externt med andra relevanta aktörer såsom Arbetsförmedlingen. När marknaden vänder är det av vikt att bevaka och samordna insatser utifrån kommunens och näringslivets kompetensförsörjningsbehov.

Skuldrådgivningen förstärker sin verksamhet för att möta en ökad budgetrådgivning till enskilda individer.

Flera kommuner har kontinuerliga dialoger med civilsamhället om hur man kan stödja deras verksamheter bättre och med ett mer långsiktigt tänkande. Satsningar har gjorts i kommunerna för att få frivilliga som inte är i riskgrupp att arbeta i olika organisationer, många organisationer har fått frivilliga som anmält sig.

2.5.4 Vilka risker ser kommunerna under de närmaste månaderna?

Kommunerna ser risker för ökat utanförskap, kriminalitet och polarisering, social oro, ekonomisk sårbarhet, fler företagskonkurser, ökad psykisk ohälsa och stillasittande. Den ökade arbetslösheten bidrar till en ekonomisk utsatthet och ofta till att annan social problematik och utsatthet ökar. Flera kommuner ser därmed en risk att man får en ökning av ärenden gällande våld i nära relationer, både gällande vuxna och barn. De ser också att det finns risk att den ekonomiska utsattheten kommer bidra till en ökning av psykisk ohälsa och ökad brottslighet. Det finns också en oro och en osäkerhet kring hur ungdomar ska komma ut på arbetsmarknaden.

Behovet av försörjningsstöd har redan ökat och bedöms öka ytterligare till följd av den ökade arbetslösheten och svårigheterna att komma ut på arbetsmarknaden.

Socialtjänsten rapporteras i några fall ha långa utredningstider. Icke verkställda beslut och uteblivna fysiska besök medför risk för att god levnadsnivå inte kan uppnås. Ökad risk för långtidssjukskrivningar på grund av hög arbetsbelastning lyfts och personalbortfall kommer leda till att verksamheter behöver prioriteras och medarbetare omfördelas. Det kan leda till sänkt kvalitet och högre risk för avvikelser.

Kommunerna bedömer ett ökat framtida behov av mer och större insatser från de kommunala verksamheterna, inom till exempel arbetsmarknadsenheter, socialtjänst och individ- och familjeomsorg, vilket utöver påverkan på individerna också bedöms påverka kommunernas budget och verksamhet.

Restaurangfacket larmar om konkurser som medför risk för hög arbetslöshet, men också för att organiserad brottslighet riskerar att ta över när nya krogar ska starta. Krog- och restaurangbranschen är en viktig bransch för många ungas arbete.

Den positiva sociala kontrollen har minskat då färre människor rör sig ute. Detta bedömer vissa kommuner bidrar till ökad skadegörelse. Denna risk bedöms öka ytterligare under sommaren då skolorna är stängda.

Minskade eller fördröjda aktiviteter inom etableringsprogrammet riskerar att fördröja nyanlända utrikesföddas etablering och medför ökade svårigheter att hitta arbete. Majoriteten av kommunerna uppger att den svagare arbetsmarknaden försvårar för nyanlända att komma ut i arbete efter etableringen. Kommuner ser också att det finns en risk för att nyanländas integrationsprocess avstannar och att det ska leda till större utanförskap.

När det gäller distansundervisningen uttrycks oro för elever i social utsatthet, elever som deltar i SFI och Samhällsorientering samt ensamkommande som omfattas av gymnasielagen, inte har kunnat tillgodogöra sig distansundervisningen.

2020-07-03

450-4494-2020

De ungdomar som beviljats tillfälligt uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå får svårare att uppfylla målet om varaktig anställning sex månader efter slutfört gymnasium, vilket är en förutsättning för permanent uppehållstillstånd.

Vidare har kommuner haft problem med att hitta ett bra arbetssätt för personer med funktionsnedsättningar. Det handlar exempelvis om stöd vid beslut om skolstängning, besöksförbud till LSS-bostäder. Kommunens ansvar att informera målgruppen via kommunens kommunikationskanaler. Inställda funktionshindersråd är en annan risk eftersom de är en viktig instans för att förebygga och åtgärda problem kopplat till målgruppen.

Personliga ombud bedömer att de kommer få en stor ökning av ärenden under hösten och för lång tid framåt. Förutom negativa konsekvenser kopplat till klienternas ekonomi och bostadssituation bedömer ombuden att detta riskerar att få mycket negativa konsekvenser för klienternas psykiska hälsa exempelvis med ökat behov av vårdinsatser, minskad delaktighet i samhället och i värsta fall en ökning av suicid.

2.5.5 Ser kommunerna några positiva effekter, tex ökad social sammanhållning, samverkan, stöd

Som positiva effekter rapporteras ökade kompetensförsörjningsinsatser i samverkan med olika aktörer inom hälso- och sjukvård, samt även inom vård och omsorg. Fokus beskrivs vara att hitta personal i gruppen utrikes födda.

Flera kommuner lyfter ökad samverkan, både mellan olika aktörer (kommuner, regionen, civilsamhället) samt inom den egna organisationen. De positiva effekter som kommunerna lyfter är ett stort stöd och engagemang för riskgrupper från civilsamhället och från enskilda. Civilsammansorganisationer bekräftar denna bild och upplever att samverkan ökat under våren, blivit mer målfokuserad och handgriplig. Flera kommuner redovisar att aktiviteter har genomförts eller planeras i samarbete med ideella krafter och föreningslivet.

Polisen har haft mer personella resurser att lägga på det brottsförebyggande arbetet och det har lett till en ökad trygghet hos befolkningen.

Flera kommuner i länet nämner en stärkt samverkan mellan kommun och näringsliv, samt inom näringslivet. Några kommuner uppger att nyanlända i etableringen, där undervisningen nu i huvudsak sker via distans, kännetecknats av hög närvaro och att man kanske underskattat målgruppens möjligheter att tillgodogöra sig distansundervisningen. Vidare finns det exempel på kommuner där nyanlända kvinnor själva ordnat digitala möten för dialog.

Kommunerna rapporterar att krisberedskapen förbättrats i och med det operativa arbete och de lärdomar som dragits i och med vårens arbete samt att den påtvingade digitaliseringen haft fördelar för effektivitet och tidsbesparing. Nya arbetssätt och framförallt en ökning av digitala arbetssätt upplevs som positivt, även om det fortsatt finns stora utmaningar beträffande verktygens funktionalitet och framförallt för målgrupperna som är mottagare av tjänsten eller användare av verktygen.

Kommunerna har tvingats till nytänkande i fråga om sommarjobb för unga. Exempelvis har en kommun en grupp unga som ska analysera och utvärdera deras kommunala ANDTS-strategi. En annan kommun har ungdomar som ska inreda vänt- och mötesrum på socialtjänsten.

Bilagor

Handlingskort 2-22 i dnr 5141-2020.

Ärendets handläggning

Beslut i detta ärende har fattats av länsråd Jörgen Peters med beredskapshandläggare Ida Eliasson som föredragande. I beredningen av ärendet har medverkat medarbetare från Utvecklings- och Samhällsbyggnadsenheten.

Jörgen Peters

Ida Eliasson

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd